

DE OORSPRONG VAN DE IKONOGRAFIE DER KRUISIGING

DOOR TH. H. J. VAN HUET

DE ontwikkelingsgeschiedenis van de afbeeldingen van Christus aan het kruis, de evolutie die dit onderwerp in de handen van beeldende kunstenaars uit verschillende tijden doorgemaakt heeft, vormt een belangwekkend hoofdstuk in de geschiedenis der kerkelijke kunst. Merkwaardig in de ikonografie van de kruisiging is het betrekkelijk late tijdstip van haar ontstaan: eerst vele eeuwen nadat andere scènes uit het Evangelie reeds haar definitieven uitbeeldingsvorm in de kunst gevonden hadden, werden de grondslagen gelegd van de voorstelling der kruisiging.

Waarom werd in de eerste eeuwen van het Christendom het centrale thema van den godsdienst niet door kunstenaarshanden aangevat?

Voor een antwoord op deze vraag moet er rekening mee worden gehouden, dat in het kerkelijk geestesleven van ouds een tendentie aanwezig was, die zich vijandig stelde tegenover alle artistieke vertolking van het geloof. Die aan de kunst vijandige strekking was een erfenis van het Oude Verbond (Deut. 27, 15); de Joodsche godsdienst had in dien zin nooit een eigen kerkelijke kunst willen bezitten, al heeft zij die in later eeuwen desondanks vooral sedert de heerschappij der maccabeërs in symbolen, sieraden en schrifturen verworven; zelfs gaf de bouw van tallooze synagogen aanleiding tot het ontstaan van eigen Israëlietische architectuurstijlen. In onmiddellijke aansluiting op de Joodsche opvattingen veroordeelden de oude kerkleeraars echter de religieuze kunst nog als een vinding des duivels om de aandacht der geloovigen van het hoogere af te leiden op de materie.

Deze afkeer van de vereering van levenlooze voorwerpen is ook in den Islam aanwezig: de Moslimsche kunst beperkt zich bijna uitsluitend tot het decoratieve. In het Westen leidt dit rigorisme tot den verwoeden „Beeldenstrijd” die in de 8e en 9e eeuw de Christenheid in twee vijandelijke kampen verdeelde, tot dat de uitspraak van Rome een beslissing bracht ten gunste van de beeldenvereering, waarvan de geoorloofdheid sindsdien niet meer betwijfeld is. Het verdient de aandacht, dat het sein tot het uitbreken van het z.g. „Iconoclasme” het verwijderen van een kruisbeeld boven de poort van het keizerlijk paleis is geweest: den bestrijders van de religieuze kunst was de afbeelding van den gekruisigden Christus bij uitstek onverdraaglijk, zij beschouwden haar als een regelrechte parodie op Christus' dood.